

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝ ΔΡΑΜΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (IV)

«Τὸ ζωντανὸ κάλλος εἶναι ἀσυγκρίτως ὡραιότερο ἀπὸ τὸ ὡραιότερο ἔργο τέχνης καὶ εὐγενικώτερο καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἀκόμη τὸ πνεῦμα· διότι ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν τοῦ πρώτου καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ δευτέρου. Ἐὰν ἡ ζωὴ ἦταν ὡραία, δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκη πνεύματος· ἂν ὅμως ἦταν πλήρης πνεύματος, θὰ ἀγωνιζόταν νὰ γίνῃ ὡραία».

Γ. Ντιούραντ

Στὶς «Τρωάδες» (640-51) τοῦ **Εὐριπίδη** διαβάζουμε: «Ὅποια νῆς πρώτα – πρώτα ἀρέσει τὸ ἔξω, βγάζει ὄνομα κακό... τέτοιο πόθο τὸν ἔδιωξα: Στὸν ἄνδρα μου μπροστὰ σιωπὴ, ἡσυχία». Ὁ **Ἀριστοφάνης** στὴ «Λυσιστράτη» (15-19) σημειώνει: «Κλεονίκη: Μὰ θὰ ῥθοῦνε, καλὴ μου. Δὲν εἶν' εὐκόλο σὲ μᾶς τίς γυναῖκες νὰ ξεπορτίσουμε. Ἡ μιὰ ἔχει νὰ φροντίσει τὸ σύζυγο, ἡ ἄλλη νὰ ξυπνήσει τὸ δοῦλο».

κι ἄλλη τὸ μωρὸ νὰ πλαγιάσει». Ὁ **Μένανδρος** στὴν «Περικειρομένη» (στ. 435-437) ἀναφέρει: «Παταικός: Σοῦ δίνω αὐτὴν τὴν κόρη μου, γιὰ νὰ σοῦ γεννήσει νόμιμα παιδιά. Πολέμων: Τὴν παίρνω, Παταικός: Σοῦ δίνω καὶ μιὰ προῖκα τρία τάλαντα. Πολέμων: Τὰ δέχομαι κι αὐτὰ μὲ εὐχαρίστηση».

Ἐπάρχουν πολλὰ κείμενα πολλῶν συγγραφέων, τὰ ὅποια συγκεντρούμενα κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς δώσουν τὴ θέση τῆς γυναίκας στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ κοινωνία. Ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ προκύπτει ὅτι ὁ Πλάτων προηγεῖται, ὅταν ὁμιλεῖ γιὰ τὴ γυναῖκα, τῆς ἐποχῆς του – καὶ κάποτε καὶ τῆς ἐποχῆς μας. Οὐδεὶς, ἀκόμη, πρὶν ἀπὸ τὸν Πλάτωνα μπόρεσε νὰ συλλάβει τὸ μεγαλειώδη ρόλο τῆς γυναίκας μέσα στὴν κοινωνία καὶ μέσα στὴ ζωὴ, αὐτὸ τὸ **γυναικεῖο δράμα μέσα στὸ κοινωνικὸ καὶ ἱστορικὸ γίγνεσθαι**.

Ἄν, τέλος, θὰ ἔπρεπε νὰ σταθεῖ κανεὶς σὲ κριτικὴ ἀπόσταση ἀπέναντι στὸ μεγάλο φιλόσοφο, θὰ ἔλεγε ὅτι τόσο τὸ ἀνδρεῖον ὅσο καὶ τὸ γυναικεῖον δράμα οὔτε ἐπεράνθησαν οὔτε θὰ περᾶνθοῦν ποτέ. Ὅποιαδήποτε πολιτεία, ὅσο τέλεια, δὲν εἶναι

ποτέ τελική. Ἡ ἐξελικτική διαδικασία ὅσο ὑπάρχει ἀνθρώπινη κοινωνία, ἱστορία και ζωή, θά συνεχίζεται.

Ἡ φωνή τοῦ Πλάτωνος, πού φαίνεται σήμερα τόσο προοδευτική και πολύ επίκαιρη, θεωρήθηκε ἀκόμη και ἀπό τὸ μεγάλο μαθητή του, τὸν Ἀριστοτέλη ὡς ρομαντική. Ὁ Σταγυρίτης πιστεύει ὅτι ἡ γυναῖκα εἶναι μία ἐξελικτική ἀστοχία και μία ἀνεπιτυχής προσπάθεια τῆς φύσεως νὰ δημιουργήσει ἄνδρα και γι' αὐτὸ τὴν ἀποκλείει ἀπὸ τὸ δημόσιο βίον, ἐνῶ παράλληλα ἰσχυρίζεται ὅτι διὰ τὴν καλή ὀργάνωση τοῦ σπιτιοῦ πρέπει «νὰ ἀσκεῖται ἐξουσία και στὴ γυναῖκα και στὰ παιδιά – και στοὺς δύο βέβαια ὅπως ταιριάζει σὲ ἐλεύθερους ἀνθρώπους... γιατί ἐκ φύσεως ὁ ἄνδρας εἶναι καμωμένος γιὰ τὴν ἐξουσία περισσότερο ἀπὸ τὴ γυναῖκα» (Πολιτικά I, 1252b-1259b).

Πὰ νὰ κατανοηθεῖ πόσο προηγμένες ἦταν –και εἶναι ἴσως ἀκόμη και σήμερα– οἱ πλατωνικὲς ἀντιλήψεις, ἀναφέρεται ἐδῶ ὅτι ἡ ἀρχαία ἐβραϊκὴ ἄποψη κατέτασσε τὶς γυναῖκες μαζί με τὰ κτήνη και τὰ ὑλικά ἀγαθὰ: Τὸ θῆλυ θεωροῦσαν ὡς αἰτίαν δυ-

στυχίας, άνεκτὴν μόνον, γιατί ἦταν ἡ πηγὴ στρατιωτῶν. Ὅταν γεννιόταν ἓνα κορίτσι, δὲν ἀναβαν κεριὰ καὶ ὑπέβαλαν τὴ μητέρα σὲ διπλὸ ἔξαγνισμό. Οὔτε οἱ ὑστερώτερες ἐποχὲς ἔδειξαν κατανόηση γιὰ τὴ γυναῖκα. Βέβαια ἡ **Ντὸ Μπαρρὺ** καὶ ἡ **Πομπαντούρ** –κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Ἀσπασίας καὶ τῆς **Φρόνης**– ἔγιναν, μὲ τὴ βοήθεια τῶν θελγήτρων τους, ἀφορμὴ νὰ συγκεντρῶνονται στὰ σπίτια τους σπουδαῖοι πνευματικοὶ ἄνδρες. Οὔτε αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση κατοχύρωσε τὰ «δικαιώματα τῆς γυναίκας», καίτοι ἡ ἐλευθερία εἶχε γυναικεῖο ὄνομα.

Οἱ νεώτεροι χρόνοι καὶ ἡ ἐποχὴ μας ἀκόμη ὡς τὸ 1900 δὲν ἀνεγνώριζαν δικαιώματα στὴ γυναῖκα. Σπουδαῖοι μάλιστα πνευματικοὶ ἄνδρες χρησιμοποίησαν ἀντὶ μελάνης χολὴν ἐναντίον της. Ὁ **Βάινγκερ** ἔδειξεν ὅτι «οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν ψυχὴ». Ὁ **Σοπενχάουερ** στὸ «Δοκίμιο γιὰ τὶς γυναῖκες» τὶς χαρακτηρίζει ὡς «ὑπανάπτυκτο γένος» καὶ ὁ **Νίτσε** κατηγορηματικὰ συμβουλεύει «νὰ μὴ λησμονοῦμε τὸ μαστίγιο» στὴ συναναστροφὴ μὲ τὶς γυναῖκες. Ἀλλὰ καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας οἱ γυ-

ναῖκες δὲν εἶχαν δικαιώματα: Στὴν εὐδαίμονα Ἀγγλία ὁ σύζυγος μποροῦσε κάθε νύχτα νὰ διαπράττει μοιχεία· στὴν Ἀφρική οἱ γυναῖκες ἐπωλοῦντο ὡς ἐργαλεῖα, ἐνῶ στὴν Ταϊτή θήλαζαν τοὺς χοίρους!

Πόση ἀπόσταση ἀπὸ τὴ θεήλατη φωνὴ τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος ὑποστήριζε ὅτι μία ἄδικη μεταχείριση τῆς γυναίκας κατέστρεφε ὅλη τὴν προσπάθεια γιὰ σύσταση δίκαιης καὶ εὐνομούμενης πολιτείας!

Οἱ ἰδέες, ὡστόσο, τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὴ θέση τῆς γυναίκας μέσα στὴν κοινωνία, γιὰ τὴν ἀνάγκη μορφώσεώς της καὶ τὸν ἀποφασιστικό της ρόλο μέσα στὴ ζωὴ ἄσκησαν βαθειὰ –ὄχι θεαματικὴ– ἐπίδραση στοὺς χρόνους ποὺ ἀκολούθησαν καὶ συνεχίζουν νὰ ἐπηρεάζουν τὴ σκέψη τῶν συγχρόνων κοινωνιολόγων, πολιτειολόγων, φιλοσόφων καὶ νομοθετῶν. Οἱ ἀντιλήψεις, ἐξ ἄλλου, τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Ἀθηναίου στοχαστῆ βρίσκουν τὴν ἐπιστημονικὴ τους ἐπιβεβαίωση στὴ σύγχρονη προηγμένη ἔρευνα.

Ἡ ἀλλαγὴ τῆς θέσεως τῆς γυναίκας ἔγινε μὲ πολὺ ἀργὰ βήματα, ἀφοῦ διώδευσε μέσα ἀπὸ δυ-

σκολίες και χρόνους χαλεπούς. Βαθύτατοι ψυχικοί μετασχηματισμοί και έσωτερικες αλλαγές, αλλαγή νοοτροπίας, μεταβολή τών όρων και τών συνθηκών ζωής, νέοι οίκογενειακοί και κοινωνικοί προσανατολισμοί, άνοδος τής πολιτιστικής στάθμης έκαναν δυνατή αύτή τήν αναβάθμιση τής σημασίας τής γυναίκας, κυρίως, για τήν κοινωνική ζωή. Διότι ό ρόλος της μέσα στην οίκογένεια και ή προοπτική της –ήθική, ύλική, πνευματική, θρησκευτική– χρωματιζόταν άποφασιστικά άπό τή γυναικεία παρουσία είτε ως σύζυγο και μητέρα, είτε ως άδελφή και κόρη –άνεξάρτητα άπό τó γεγονός τής δημόσιας αναγνώρισεως αύτής τής συμβολής της άπό μέρος του έγωϊστή άνδρός.

Γενικώτερα στην αλλαγή τής θέσεως τής γυναίκας στη σύγχρονη κοινωνία συνέβαλε μία ούσιαστικώτερη καλλιέργεια και ό **βαθμιαίος έξανθρωπισμός του άνθρώπου**. Εϊδικώτερα τó πνεύμα του χριστιανισμού, του ίπποτισμού, του ρομαντισμού, ή έπιστημονική πρόοδος και ή τεχνολογία ύπήρξαν κρίσιμοι παράγοντες για τó κοινωνικό πεπρωμένο του θήλεος.

Μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ **χριστιανισμοῦ** ἡ ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου ἔλαβε ἄπειρο βάθος, ὁ ἀρχαιοελληνικὸς ἀνθρωπισμὸς ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ μιᾶ κάποια σκληρότητα καὶ ἀπέκτησε μέγα εὖρος. Ἀπὸ τὴν «καινὴν ἐντολὴν» ἀνέβλυσε μιᾶ καινούργια ζωὴ μὲ τὶς νέες ἠθικὲς τῆς ἀξίας. Στὴ συμβουλὴ τοῦ Περικλέους πρὸς τὶς ἀρχαῖες Ἑλληνίδες τῆς Ἀθήνας «νὰ μὴν ἀκούονται στὴν ἀγορὰ» ἢ στὴν ἀντίληψη τοῦ Δημοσθένους γιὰ τὶς γυναῖκες ὡς ἑταῖρες, παλλακίδες καὶ συζύγους ὁ ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν **Παῦλος** θεωρεῖ τὴ γυναῖκα ὡς ἰσάξιο μέλος τοῦ ἀνδρα καὶ συνιστᾷ αἰώνια ἀγάπη, πίστις καὶ ἀφοσίωσις. Ὅπως ἀγαπᾷ τὴν «ἑαυτοῦ σάρκα» ὁ ἀνδρας καὶ τὴν ἐκτρέφει, ἔτσι ὀφείλει νὰ ἀγαπᾷ καὶ τὴ γυναῖκα του, ἀφοῦ ἡ συζυγικὴ ζωὴ στηρίζεται σ' αὐτὴ τὴν ἀμοιβαία **ἀγαπητικὴ** σχέση καὶ στὸν ἐκατέρωθεν σεβασμὸν. Ἡ ἄποψη ὅτι ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἀνύψωσε τὴ γυναῖκα εἶναι τουλάχιστον ἀστήρικτη καὶ παρερμηνεῦει τὸ βαθύτατον ἀνθρωπιστικὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τὸ «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ: δὲν ὑπάρχει διάκρισις ἀνάμεσα στὸν Ἰουδαῖο καὶ

στὸν ἔθνικό, στὸ δοῦλο καὶ τὸν ἐλεύθερο, τὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναῖκα» (Πρὸς Γαλάτας, γ' 28) κατέλυσε τὰ παραπετάσματα καὶ τοὺς σκοτεινοὺς φραγμοὺς, τὶς κοινωνικὲς διαφορὲς καὶ τὰ στρώματα καὶ ὑπογράμμισε τὴν ὑπέρτατη ἀξία τοῦ Ἄνθρώπου, ποὺ πάσχει καὶ δοκιμάζεται, ὅταν μάλιστα τὴν ψυχὴ του πλημιυρίζει ἡ **Ἀγάπη**: «Ἡ μακροθυμοῦσα, ἡ χρηστευόμενη, ἡ στέγουσα τὰ πάντα, ἡ ὑπομένουσα τὰ πάντα, ἡ μὴ ἀσχημονοῦσα ἢ παροξυνόμενη, οὐ ζητοῦσα τὰ ἑαυτῆς ἀλλὰ ἡ συγχαίρουσα τῇ ἀληθείᾳ» (Πρὸς Κορινθ. ιγ' 4).